

ПОНЯТИЕ И ПРИЗНАКИ ПЛАГИАТА ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ ГОСУДАРСТВ – УЧАСТНИКОВ СНГ

THE CONCEPT AND SIGNS OF PLAGIARISM IN LEGISLATION STATES – PARTICIPANTS OF CIS

Ульянова Г.А.,

кандидат юридических наук, доцент,

доцент кафедры права интеллектуальной собственности и корпоративного права
Национального университета «Одесская юридическая академия»

В работе проанализированы положения законодательства государств – участников СНГ о защите авторских прав от плагиата. Установлено, что категория «плагиат» определяется как присвоение авторства, и преимущественно используется в уголовном законодательстве. Определены основные признаки плагиата по законодательству Украины.

Ключевые слова: плагиат, присвоение авторства, авторские права, право авторства, право на имя.

У роботі проаналізовано положення законодавства держав – учасниць СНД про захист авторських прав від плагіату. Встановлено, що категорія «плагіат» визначається як присвоєння авторства, і переважно використовується в кримінальному законодавстві. Визначено основні ознаки плагіату за законодавством України.

Ключові слова: плагіат, привласнення авторства, авторські права, право авторства, право на ім'я.

The article analyzes the legal provisions of States – CIS copyright of plagiarism. It is established that the category of «plagiarism» is defined as the attribution of authorship, and is mainly used in the criminal law. The main signs of plagiarism by the legislation of Ukraine are given.

Key words: plagiarism, attribution of authorship, copyright, the right to the name.

Актуальность. Отличительной особенностью права интеллектуальной собственности является его территориальный характер: они устанавливаются законами конкретного государства, и их действие не распространяется за пределы его границ. В разных странах законы в области охраны ИС сильно различаются между собой. В условиях глобализации подобные барьеры на пути экономического развития представляются недопустимыми. Основной способ преодоления территориального характера прав ИС – это заключение международных договоров о взаимном признании и охране прав на результаты интеллектуальной деятельности.

Плагиат наряду с пиратством, контрафакцией является одним из распространенных нарушений авторских прав. Вместе с тем и в научных исследованиях, и в публикациях СМИ внимание проблеме борьбы с плагиатом уделяется сравнительно меньше. О плагиате преимущественно можно услышать, когда речь идет о выявлении данного нарушения в работах известных политических, научных деятелей или касательно популярных произведений художественной литературы. Обусловлено это, отчасти тем, что убытки, причиняемые в результате плагиата, не наносят столь существенный урон правообладателям, государству, экономике, как, например, при распространении пиратской продукции. Кроме того, плагиат преимущественно рассматривается как нарушение неимущественных прав автора. А потому основные меры, направленные на защиту авторских прав от плагиата, принимаются, как правило, непосредственно правообладателями.

Вместе с тем проблема плагиата является более серьезной, чем может показаться на первый взгляд. Ведь плагиат это не только посягательство на авторство, а один из факторов разрушения и обесценивания научной деятельности, грубое посягательство на культурные, художественные ценности. Поэтому проблема борьбы с плагиатом имеет немаловажное значение.

Обращение к исследованию вопроса защиты авторских прав от плагиата по законодательству стран СНГ обусловлено, с одной стороны, общностью развития за-

конодательства данных государств, с другой стороны, легкостью доступа к научным и литературным произведениям, что способствует совершению плагиата (что находит особое проявление при написании диссертационных исследований на соискание научных степеней).

Проблемные вопросы защиты авторских прав от плагиата освещались в работах: В. С. Петренко, Н. Г. Толочковой, Е. И. Харитоновой, Е. О. Харитонova, Р. Б. Шишки, Е. А. Штефан и др. Вместе с тем сравнительно-правовой анализ правового регулирования защиты авторских прав от плагиата по законодательству стран СНГ широкого освещения не получил.

Целью исследования является раскрытие определения плагиата по законодательству отдельных стран СНГ.

Согласно ч. 2 ст. 20 Модельного кодекса интеллектуальной собственности для государств-участников СНГ одним из нарушений прав интеллектуальной собственности, дающим основания для их защиты, является плагиат [1]. Определение же плагиата в Модельном кодексе отсутствует.

В Украине определение плагиата закреплено в Законе Украины «Об авторском праве и смежных правах» (ст. 50), согласно которому плагиат – это обнародование (опубликование), полностью или частично, чужого произведения под именем лица, не являющегося автором этого произведения [2]. Исходя из приведенного определения могут быть выделены следующие признаки плагиата.

При плагиате в первую очередь нарушаются неимущественные права автора, а именно право авторства. В соответствии с определением плагиата, закрепленном в законе, плагиат – это присвоение авторства на чужое произведение. Право авторства и право на имя являются важными неимущественными правами, которыми наделяется автор произведения. Нарушение неимущественного права авторства может выражаться или в не указание автора в качестве такового во время использования произведения, или его присвоении. И именно второй случай нарушения права авторства является ключевым признаком плагиата. Поэтому важным усло-

виєм признання неправомірного використання вироблення плагіатом вважається присвоєння авторства.

Крім того, обов'язальним умовою признання неправомірного використання вироблення плагіатом вважається обнародування (опублікування) вироблення, в якому використаний об'єкт авторського права без вказання даних про його автора. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» обнародування вироблення вважається здійсненим за згоди автора або іншого суб'єкта авторського права дійсною, яку виконують вперше роблять вироблення доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного оповіщення і т. п. Опублікованим вважається, зокрема, випуск в обіг при згоди автора або іншого суб'єкта авторського права екземплярів вироблення в кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру вироблення, раціональні потреби публіки, шляхом їх продажу, здачі в майновий найм, побутовий або комерційний прокат, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, при якому будь-яка особа може отримати з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором і т. п.

Для признання неправомірного використання вироблення плагіатом, достатнім вважається використання частини вироблення. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права» частиною вироблення, яку можна використовувати самостійно, зокрема і оригінальне названня вироблення, розглядається як вироблення. Умовою правової захисту частини вироблення, виходячи з положень Закону, вважається можливість самостійного використання. Ураховуючи те, що мова йде про частини вироблення, умовою захисту вважається також її творчий характер і вираження в об'єктивній формі (як основні умови захищеності будь-якого вироблення).

Згідно з Гражданським кодексом Республіки Білорусь частиною вироблення (включаючи його названня), яку можна задовольнити вимогам пункту 1 ст. 992 (авторське право поширюється на вироблення науки, літератури і мистецтва, які виникають в результаті творчої діяльності, незалежно від призначення і цінності вироблення, а також від способу його вираження) і може використовуватися самостійно, вважається об'єктом авторського права [3].

Відміння від законодавства України, в Російській Федерації акценти зміщені на інші ознаки частини вироблення. Так, відповідно до Гражданського кодексу Російської Федерації авторські права поширюються на частину вироблення, його названня, на персонаж вироблення, якщо за своїм характером вони можуть бути признані самостійним результатом творчої праці автора і виражені в якійсь об'єктивній формі, зокрема в письмовій, усній формі (у вигляді публічного виконання), публічного виконання і іншої подібної форми), у формі зображення, у формі звуко- або відеозапису, у об'ємно-просторовій формі [4, ст. 1259].

В Російській Федерації авторські правовідносини регулюються нормами чотвртої Гражданського кодексу, в якому категорія «плагіат» не передбачена. Разом з тим визначення плагіату як присвоєння авторства закріплено в Уголовному кодексу Російської Федерації (ст. 146) [5]. Плагіат може становити, зокрема, в об'явленні себе автором чужого

вироблення, випуску чужого вироблення (у повній об'ємі або частково) під своїм іменем, видачі під своїм іменем вироблення, створеного в співстворстві з іншими особами, без вказання їх імені [6].

Уголовна справа возбуждається лише в разі причинення правообладателю великого збитку. Оцінка збитку зазвичай ускладнює возбуждення уголовного дела. Ця причина особливо важлива при порушенні авторських прав в Інтернеті. Таким чином, правові методи захисту авторських прав при їх недостатній жорсткості не виконують превентивної задачі і не вирішують всіх проблем в цій області, тому що не враховують латентну частину, яку можна вважати достатньо високою [7].

В законодавстві про авторське право інших держав категорія «плагіат» не використовується. Разом з тим, в уголовних кодексах окремих держав встановлена відповідальність за присвоєння авторства, яку можна вважати плагіатом. Так, уголовна відповідальність за присвоєння авторства передбачена в Уголовних кодексах Республіки Білорусь (ст. 201) [8], Республіки Молдова (ст. 185-1) [9], Республіки Армєнія (ст. 158) [10], Республіки Казахстан (ст. 184) [11].

Відміння від Закону України «Про авторське право і суміжні права» в аналогічних законах Республік Таджикистан, Казахстан, Молдова, Армєнія, ні плагіат, ні присвоєння авторства в переліку порушених авторських прав не передбачені. Разом з тим, це не означає, що плагіат не вважається порушенням авторських прав. В законах вказаних держав закріплено загальне положення про те, що порушенням авторських прав вважається використання об'єктів авторського права і суміжних прав без дозволу правообладателя. Ураховуючи, що при плагіаті, як правило, використання вироблення походить без ведомства автора, воно вважається одним з способів неправомірного використання результатів творчої діяльності.

Слід зауважити, що категорія присвоєння авторства, як і плагіат в Україні, переважно розглядається як порушення авторських прав. Серед правопорушень, які посягають на права промислової власності, присвоєння авторства не вказується. Разом з тим такий підхід не вважається обґрунтованим, що обумовлено наступним.

Так, відповідно до Закону України «Про захист прав на винаходи і корисні моделі» [12, ст. 8], Законом України «Про захист прав на промислові зразки» [13, ст. 7] винахіднику, автору промислового зразка належить право авторства, яку можна вважати неотчуждимим особистим правом і захищається безстроково. Крім того, автор має право на присвоєння свого імені створеному їм винаходу (корисній моделі). Якщо патент видається на ім'я третьої особи, винахідник, так же як і автор промислового зразка, можуть заборонити вказання інформації про них в патенті, або навпаки вимагати внесення в патент інформації про них як авторів.

Відповідно, суб'єкти права промислової власності також наділені правом авторства. Не слід виключати випадки, коли недобросовісні винахідники видають чужі результати інтелектуальної діяльності своїми. При цьому походить порушення немайнового права промислової власності, а саме права авторства на винахід, корисну модель або промисловий зразок. Дані про недобросовісного винахідника можуть також бути внесені в патент. Таким чином,

во-первых, происходит нарушение права авторства изобретателя, во-вторых, при выдаче патента соответствующая информация раскрывается (условно может быть по сравнению с обнародованием произведения при плагиате в авторском праве). А значит можно говорить о наличии признаков плагиата при нарушении неимущественных прав в праве промышленной собственности. Представляется, что ограниченный подход к пониманию плагиата, исключительно как нарушение авторских прав, не соответствует потребностям. Если акцентировать внимание на нарушении именно неимущественного права авторства при плагиате, то следует учитывать, что такое право закреплено за субъектами как авторского права, так и права промышленной собственности (а точнее, субъектами патентного права).

Выводы. Таким образом наиболее полное определение плагиата закреплено в Законе Украины «Про авторское право и смежные права».

В законах об авторском праве других государств – членов СНГ, а так же в ГК Российской Федерации категория плагиат не закреплена.

Вместо категории «плагиат» в уголовных кодексах стран СНГ используется категория «присвоение авторства», однако признаки такого нарушения авторских прав не раскрыты. Основным условием привлечения нарушителей к уголовной ответственности за плагиат является причинение убытков в размере, установленном в уголовном законодательстве.

Плагиат (присвоение авторства) является одним из способов неправомерного использования объектов авторского права, в результате которого в первую очередь нарушается право авторства и право на имя, в связи с тем, что произведение обнародуется под именем лица, которое не является его автором. За плагиат может наступать гражданско-правовая, а также уголовная ответственность (при наличии ущерба, размер которого установлен в уголовных кодексах).

Расширение технических возможностей использования объектов права интеллектуальной собственности, размещение произведений в сети Интернет, намного упрощает их неправомерное использование, что обуславливает необходимость усовершенствования механизмов защиты прав интеллектуальной собственности. Требуют пересмотра и подходы к определению нарушений в сфере права интеллектуальной собственности, в том числе и плагиата. При этом важной составляющей успеха в сфере борьбы как с плагиатом, так и другими нарушениями прав интеллектуальной собственности является международное сотрудничество. В связи с изложенным проблемы защиты прав интеллектуальной собственности от плагиата, разработка совместных действий государств – участников СНГ по его выявлению и предотвращению имеют важное практическое значение и обуславливают актуальность дальнейших научных исследований в этой сфере.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Модельный кодекс интеллектуальной собственности для государств-участников СНГ [Электронный ресурс] // Официальный веб-портал Верховной Рады Украины. – Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_m97/print1366311994900272.
2. Про авторське право і суміжні права [Текст] : Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
3. Гражданский кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа : <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=НК9800218&p2=%7BNRPA%7D>.
4. Гражданский кодекс Российской Федерации от 18.12.2006 № 230-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/online/>.
5. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 № 63-ФЗ [Электронный ресурс] // Официальный сайт компании «Консультант Плюс» – Режим доступа : http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_27.html#p2091.
6. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 26.04.2007 № 14 «О практике рассмотрения судами уголовных дел о нарушении авторских, смежных, изобретательских и патентных прав, а также о незаконном использовании товарного знака» [Электронный ресурс] // Российская Газета. – Режим доступа : <http://www.rg.ru/2007/05/05/sud-prava-dok.html>.
7. Пархонов В. А. Плагиат как угроза модернизации экономики / В. А. Пархонов // Известия Иркутской государственной экономической академии. – 2010. – № 1. – С. 134–141.
8. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 г. № 275-З [Электронный ресурс] // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа : <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=НК9900275&p2=%7BNRPA%7D>.
9. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lex.justice.md/index.php?acti=op=view&view=doc&lang=2&id=331268>.
10. Уголовный кодекс Республики Армения от 18.04.2003 [Электронный ресурс] // Официальный сайт Национального Собрания Республики Армения. – Режим доступа : <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus#21>.
11. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 16 июля 1997 года № 167-І [Электронный ресурс] // Параграф. Информационные системы. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008032&sublink=1840000.
12. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі [Текст] : Закон України від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.
13. Про охорону прав на промислові зразки [Текст] : Закон України від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 34.